

Inerati se sprejemajo in velja
tristopna vrsta:

8 kr., če se tiska 1krat,
12 " " " " 2 "
16 " " " " 3 "

Pri večkratnem tiskanju se
cena primerno zmanjša.

Rekopisi

se ne vračajo, nefrankovana
pisma se ne sprejemajo.

Naročino prejema opravništvo
(administracija) in ekspedicija na
Dunajski cesti št. 15 v Medija-
tovi hiši, II. nadstropji.

SLOVENEK.

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejemati velja:

Za celo leto . . . 10 gl. — kr.
za pol leta . . . 5 " — "
za četrt leta . . . 2 " 50 "

V administraciji velja:

Za celo leto . . . 8 gl. 40 "
za pol leta . . . 4 " 20 "
za četrt leta . . . 2 " 10 "

V Ljubljani na dom pošiljanje
velja 60 kr. več na leto.

Vredništvo je v Medijtovi hiši
štev 15.

Izhaja po trikrat na teden in
sicer v torek, četrtek in soboto.

Govor slovenskega poslanca Hermana v državnega zbora 65. seji o razpravi državnega proračuna za l. 1880.

(Po stenografičnem zapisniku.)

(Konec.)

Ker je država nenaravna, mora na Du-
naji tudi politika biti taka, da ob nji ne more
dolgo obstati nobena skupnost. To je politika
brez ljubezni, brez moči in resnice. Pogum
imajo le proti vdanim (lojalnim) narodom. Bog
plačuje dobre, a kaznuje hudobne. „Država“
pa narobe ravna. Nikjer ni sledu o vravnajo-
čem, posredovajočem, blagodejnem delovanju
najvišje oblasti.

Nam po deželah je treba trdnih podlag,
nam je treba odkritosrčnosti, dobrovoljne pra-
vičnosti, pogumnosti, sploh, pameti v politiki.
Tega nam pa država ne more dati. Ko bi ob-
lekla se s temi čednostmi, hipoma je ni več.

Dežele se brez velike škode nadalje ne
morejo dajati vladati vedno menjajočim se mi-
nistrom dunajskim ali marveč temu ali onemu
seksijskemu načelniku na Dunaji. Saj niso več
mladoletne in brez pravic in se morajo same
upravljati po svojem deželnem gospodu.

Vse te reči in še druge gredo v deželne
zборе in se le tam spodobno rešujejo. Veliko
jih je bilo že rešenih samo po kaki novi vravn-
navi. Če bi bili mi praktični, bi ves počasni
državni aparat: okrajna glavarstva, okrajne
odbore, okrajne šolske svete, okrajne davkarje
in notarjate v kot vrgli, na njih mesto pa
v vsakem količkaj obširnem okraju postavili
samo eno gospósko. Ta edina, po okrajnem
svetu podprta in po viši okrajni gospóski nadzi-

rana okrajna gospóska, ki bi ob enem lahko
od občin prevzela krajno policijsko in oskr-
bovala zavarovanja opravke, bi bila ob enem
tudi hranilnica in posojilnica, ki bi zajemala
iz sirotinskih in depozitnih denarjev, iz pro-
stovoljnih denarnih vlog prebivalcev in iz za-
loge deželnega zaklada ali če treba tudi z
drugih posojilnic in bi toraj lahko in tudi na-
men imela, prebivalcem v zadregah naglo in
cenó dajati posojila. S tem bi bilo pregnano
oderušstvo, ravno tako bi bila rešena vprašanja
o zavarovanju, poštnih hranilnicah, notarjatu
in posilnem legaliziranju ter o zadavkanju po-
sojilnic. Še več! Po malem odškodovanju v
denarji, ki bi ga okraj dobival za oskrbovanje
onih opravil, bi se nabral okrajni zaklad, ki bi
časom tako narastel, da bi se lahko vsi upravni
stroški okraja z njega poplačevali. Pri taki
gospóski bi imel od vsega sveta zapuščeni
kmetič zopet zaslonbo, kakoršne se takrat ni
imel, ko je bil podložen grajščaku.

Cerkvene, narodne in jezikove zadeve ne
gredo pred cesarstvo. Za odgojo in izobra-
ženje svoje mladine bomo skrbeli mi, v tem si
z Dunaja, kjer je najslabše navadno na vrhu,
prav nič ne damo ukazovati. Uradnike za svojo
deželo si bomo izbirali mi, deželo svojo bomo
merili mi, davke določevali, razdelili in pobi-
rali mi. Za svojo varnost bomo skrbeli mi in
vse to bomo zadeli najmanj vsaj tako dobro,
kakor država ali „gospa država.“ Pri tem bi
se znebili tudi vničevajočih nas deželnih doklad.

To bi bile priproste in naravne naredbe,
podobne onim pred 1848. letom. Jaz sem vi-
del tiste čase, bilo je veliko dobrega, kar bi
se bilo moralo ohraniti. Uradovanje je bilo

lahko, naglo in cenó, uradniki prav pridni.
Notarjev ni bilo, pravd, advokatov in posojil-
nih dražb le malo. Priklade za občine in okraje
so bile jako male, in skoro vedno ene in tiste.
Deželnih doklad nismo imeli in tudi cesarski
davek ni bil ravno prevelik. Javna varnost je
bila skoro povsod dobra, huđodelstva, pre-
stopki in samomori so bili silno redki. Ljud-
stvo je imelo denar in tudi grajščakom in urad-
nikom se ni slabo godilo.

Vse pa je prevrglo se, ko je država še
zadnje ostanke podedovanih šeg po deželah s
stola vrgla in se še celó na najnižje stole sa-
mosvojne deželne uprave vsedla. Zdaj je vse
narobe, prav kakor da bi bile vse sile pekla
ušle med nas, pa je še vsak dan huje. Vse to
ima dunajska centralistična politika na vesti.

Naj opomnim tu še nekaj, kako žganje
razdeva ljudstvo. Država zoper to nič ne stori
in ne more nič storiti. Tu morejo pomagati
le posamezne gospóske, če bi za to imele oblast.

Ako prašamo, kako bi prišli iz te doline
solz, se pokaže, da bi le najvišja vlada mogla
po boljšem spoznanju, dobri volji in s potrebno
ostrostjo izstopivšo reko v prejšnjo mirno strugo
nazaj spraviti in nas rešiti od „države“, od
dunajske kancelijske gospóde (birokracije). Saj
ni nobenega dvoma o tem, da bi deželni go-
spodar imel pravico, zmeniti se s cesarjem in
deželami, kako bo v deželah gospodaril, du-
najskega državnega zbora bi mu pa o tem ne
bilo treba prašati.

Ker je pa že vse zagrizeno v ustavo, naj
se izvrši tudi vse po ustavi, kar je potrebno.
Krona naj naroči vladi, da ima podati držav-
nemu zboru predlog o samostojnosti dežel, po

Petelinov Janez.

Povestica iz ne še protelkih časov.

VI. Izdajica!

(Dalje.)

„Vam smem ponuditi kozarec, gospod?“
— pravi Potokar in ponudi gospodu župniku
svoj do vrha napolnjeni kozarec. Ta ga prime
in napije:

„Bog vas živi, oče Potokar! Ste tudi
vi tu?“

„Sem le nekoliko pogledat prišel in ravno
mislil iti“ — odgovori Potokar.

„In glejte no, me veseli“ — prične go-
spod župnik, ko zagleda Janeza — „tudi go-
spod Petelinov Janez je tu. Pozdravljeni! Ste
prišli gotovo zavoljo domačih zadev?“

Janez, tako ogovorjen, ni prav vedel, kaj
bi odgovoril. Zato izprazni svoj kozarec in
med tem mu šinejo v glavo besede:

„Čemu to vprašanje? Saj veste vi naj-
bolje, kako je pri nas. Skoro bi jaz prašal,
kako da ste vi prišli med našo družbo v to
nizko sobo, v kateri vas gotovo še nikdar ni
bilo.“

Te besede naredo splošen molk, ker vse
pričakuje, kaj bo gospod župnik odgovoril.
Posebno hudo gleda Miha, ki ga pridno srka
in se mu pozná, da ga ima že nekaj pod
kapo. Gospod župnik se nasmeje, vzame z
žepa smodko, jo prižge in veli krčmarju:

„Dajte mi ga poliček. Seri slišal, da imate
dobrega, in bi ga rad pokusil. Pri dobri kap-
ljici se da bolje pogovarjati in tudi poslušati.
Jaz mislim, da nimate pogovora, ki bi ne bil
za vsacega poštenega človeka.“

Zopet tihota. Janez grdo gleda, a za be-
sede ne odpre ust, zato prične vnovič gospod
župnik, obrnivši se proti Janezu:

„Gospod Janez, vi ste prišli najbrž z
mesta, toraj nam bote lahko povedali od tam
kakih novic?“

„O, dá“ — reče Janez, ktereга je bil
Miha že pod mizo z nogo, na mizi pa s ko-
molcem dregal — „novic dosti, pa ne vem,
če bodo vam všeč.“

„Zakaj ne?“ — odgovori župnik mirno,
— „saj smo tukaj navajeni že novic dobrih
in slabih.“

„Moje novice vam gotovo ne bodo po vo-

lji“ — nadaljuje Janez — „morda ste kaj
brali o volitvah, ki se imajo vršiti?“

„Kaj pa da, saj moramo brati vse to, da
moremo ljudem, ki ne bero, povedati pravo.“

„To se reče“ — pritakne Miha — „da
se ljudje sleparijo.“

„Boš tiho!“ — se zagrozi Potokar in
vstane, a gospod župnik ga potisne na stol
uazaj in reče:

„Kakor je videti, ste vi, Janez prišli sem
zapeljevat ljudi, da bi volili liberalca nemšku-
tarja. Bili ste že po več krajih v enakem
poslu in opravili s svojim jezikom in svojega
gospoda denarjem kolikor toliko.“

„Da“ — reče Janez temnega pogleda —
„niso več tisti časi, ko so črnuhi gospodarili
in ukazovali.“

„Niso ne“ — se grozi Miha in nekteri
drugi trkajo s kozarci ob mizo.

V tem se odpro vrata in v sobo stopi —
oče Petelin. Zvedel je bil že, ko je domú
prišel, da je Janez tu, in to ga je zapeljalo
v Jurjevo gostilnico, ktere prej še ni nikdar
znotraj videl. Težko je popisati prizor ta.
Janez, zagledavši očeta, je omolknil, drugi

kteri se oblast državnega zbora omeji na gole zadeve vsega cesarstva, deželnim zborom pa čá nazaj po krivici jim odtegnjeno pravico: voliti poslance za državni zbor. Skrb najviše oblasti bi bila, tako predlogo spraviti do sklepa v tem državnem zboru in če ne v tem, pa v kakem drugačnem.

Skoro bi pa jaz trdil, da bi celó ta državni zbor sprejel tako predlogo s potrebno večino dveh tretjin. Vsaj jaz si ne morem misliti, da bi bil med nami kak izdajalec svoje dežele — vsaj s svojo vednostjo ne — in če bi bil kateri, morda bi mu njegovi volilci pravo pot pokazali. Nič družega ni treba, ko da se podučé liberalni krogi, ki so, kakor vsak vé, v državopravnih rečeh ravno tako bistrega očesa, kakor v cerkvenih.

Konca odločitve je pa tudi res treba. Narodi in stranke se ne poravnajo in ne prepirajo same med seboj, prepira dolgega med njimi ne bo konca, ako ga ne razsodi najviši sodnik. Zakaj ni še te razsodbe? Nravno ni dovoljeno sodbe ne izreči. Ni dosti ne, če se sem ter tje spusti kak izrek o tem, naj se naredi mir in sprava, ker ta more tem manj izdati, če bi se morda ob enem vsi narodi napihali drug proti drugemu, da se jih po tem lahko vse brzda in sili narode in stranke, najboljše moč, ki bi bile za dela miru, v medsebojnem boji pokončati. Prepir narodov in strank ni nič naravnega, nič potrebnega, ampak zbuja in vzdržuje ga dunajska politika.

Vi, gospoda na levi strani, vi ste postavili se za ustavo centralistično, kakor je zdaj, za ustavo, pod ktere dobrotami narodi gredo na kant. Vi podpirate sistemo, ki ni ne duhovita, ne pravna. To je žalostno in nehvaležno početje vaše. Prav za prav vi ne bi imeli pravice, pritoževati se zavoljo splošne revč ne in bede, saj ste tega tudi vi krivi. Pač pa bi morala biti viši oblasti skrb, stranke odgojiti, poboljšati in jih pridobiti za dobro reč, ne pa rabiti jih za druge namene.

Oni gospodje, ki so nedavno s svojim glasovanjem obvarovali državo velike nesreče, nekoga (Hohenwartovega) ministerstva, ti naj bodo mirne vesti, ker jim tako ne more biti neznano, da pravi značajni možje imajo na Dunaji le malo upanja priti do veljave in više stopinje.

Konservativci in narodnjaki, ki so enkrat o drugi čóbi bili tu že v večini dveh tretjin, dokler jih niso razpodeli, na Dunaji še dolgo

niso „za dvor“, ker za centralizem, „cesarskega“ papeža in zatiranje Slovanov niso pridobiti. Da bi se jih ogaili, se postavijo „nad stranke“. Prosto cesto sporazuma, ki so jo takrat odprli, so zopet zapahnili in to gre zmiraj tako naprej, da ne moremo priti do miru, in tako je pešanje, v katerem tičimo, večno eno in isto. Tako daleč so prišli s politiko „na pol in pol“, da nihče več ne vé, kako in kaj, da nobeden drugemu več ne upa, da nihče nima več veselja do pravega dela in da vsi skup skoro obupujejo nad Avstrije prihodnostjo.

Gonijo nas k spravi, pa ne marajo sporazumljenja. Kdo li to razumi! Sprava bi bila že prav, ali s spravo ne morejo pričeti narodi in stranke, s to mora pričeti viša oblast. Kjer se je ta spravila z pravostjo (moralo), tam se spoštuje vsako pravo, vsak je varen v svojih pravicah in vsakega prepira je ob samem sebi konec.

Naša gospodarska in pravna beda je le nasledek politične bede. Najprej se je lotiti državopravnega vprašanja. Prvo je, da se prevrže sistema, vse drugo je manjše važnosti.

Avstrija je nekaj mesecev že trdnjava za pravico in svobodo; toraj je pričakovati, da bodo na Dunaji vendar enkrat začeli spoštovati pravice dežel in narodov, če pa ne, bodo narodi vsaj vedeli, kdo in kaj je prav za prav krivo vse te nesreče in siromaščine.

(Potem se spusti govornik v splošne času primerne besede o dolžnosti vladajočih in vladanih in konča:)

Kar sem z vsem tem hotel reči, je to: Z državo brez Boga, s politiko brez pravosti (morale) ne pridemo daleč. Kdor odpade od Boga, zlorabi svojo oblast, s tem se spridi ljudstvo; in da tudi oblasti ne bodo brez kazni, jih Bog zmede na unu tako, da se jim pravica krivica, a krivica pravica zdi. V roksh takih oblasti postane država neka reč, ki se za pravico nikjer ne zmeni, pač pa na vse strani krivico dela. Take oblasti, ki se za Boga ne brigajo, se lotijo tudi liberalizma in verskega (kulturnega) boja in s tem spravijo svoje narode v grozno nesrečo. Take oblasti tudi po krivicah, ktere so že storile in ktere mislijo še storiti, in po nezaupnosti, ktero zbuja zoper sebe, silijo svet, da mora biti orožja ves natakoben. Nezvestoba v politiki vabi sovražnika z orožjem v deželo. Ljudje ne morejo si pomagati pri tem, a morajo spriditi se; ali

božja previdnost pokaže včasih prst in svari, predno svojo sodbo tudi nad oblastnijami spolni.

Zato naj bi, kakor Bog svet, vladali tudi vladarji narode, ne ravno po svojih mislih in volji in kakor bi jim več dobička kazalo, ampak po večnih jeklenih postavah pravice in resnice.

To je edino pravi temelj politiki miru in sprave.

(Govorniku je bila burna pohvala ob koncu in pogosto med govorom.)

Državni proračun.

Žalostno je res finančno stanje Avstrije, ker vkljub tako visokim davkom nikoli ne moremo iz deficita ven priti. Imeli smo dvannajst let miru, in še v tem mirnem času smo dolgove delali, namesto da bi jih poplačevali. Čudna, prečudna je taktika nemških liberalcev, ki sedanjo vlado zavoljo deficita nspadajo, ter zahtevajo od nje finančni program, in leka za vse naše gospodarske rane! Saj ta vlada gospodari komaj pol leta, in v tem kratkem času vendar ne more popraviti vseh grehov in napak prejšnjih liberalnih vlad. Prav dobro jim je vse to grof Klam Martinic v državnem zboru povedal. On je tudi povdarjal, da le v avtonomiji je mogoče najti sredstvo, da se bo dalo kaj prihraniti; vsemogočna in draga centralistična birokracija naj se kolikor mogoče odpravi, in dežele naj se vladajo in upravljajo same.

Mi smo o tem že pisali, vendar ne bo odveč, ako stvar še enkrat v razgovor vzamemo. Koliko bi se dalo prihraniti pri različnih uradnih! Ko bi župani sami davek pobirali od svojih sosedov in občanov, koliko davkarskih uradnikov postalo bi nepotrebnih! Rekli smo že, da je institucija okrajnih glavarjev čisto nepotrebna, ker ta posel memogredé lahko okrajne sodnije opravljajo, kakor je bilo prej. Če imamo že deželnega glavarja, čemu je potem še deželni predsednik? Eden od obojih je nepotreben. Sodnije bi si tudi lahko delo olajšale, ko bi manjše razsodbe kar ustmeno izvršile brez protokolov in pisanih „urtelnov“. Že poslanec Herman je povedal, koliko nepotrebne pisarije je zavoljo tega, ker je povsod dvojna oblast, cesarska in deželna. Mnogo reči, ki spadajo zdaj pred sodnijo, bi lahko kar župani razsodili. Vzemimo, Peter reče Pavlu: „Ti si falot!“ Pavel ga gre k županu tožiti,

so vprli oči v oba in če bi ne bil gospod župnik vstal in ponudil sedeža Petelinu tik sebe, bi bila tihota morda spremenila se hipoma v hude besede, ktere so Petelinu že z ust gledale in bile Janzu namenjene.

„Jurij, še vina na mizo!“ — ukaže Janez, kteremu je ta prizor neprijeten.

Nekaj časa ni nobene glasne besede, pač pa zbadljivo šepetanje pri Janezevi mizi. To je pa Mihi neprijetno, zato vzdigne kupico s klicem:

„Živijo naš poslanec dr. Zvitovič!“

Pri oni mizi zavone kupice, da jih par z rok pade, Miha pa pristopi k tej in pomoli svojo kupico Potokarju in Petelinu. A Petelin mahne po roki Miho, da mu kupica na tla pade, in reče:

„Pojdi se solit ti in tisti, ki ti je natvezil tega doktorja; če je prav moj sin, sta oba ene vrednosti. Ste dosti neumni vsi, ki poslušate mojega spridenega sina.“

„Mirno, tiho, oče“ — svari gospod župnik — „govorimo z ljudmi prav mirno, da ne bo kakega hujega prepira. Jim bom jaz po domače razložil to reč.“

Po teh besedah vstane gospod župnik in nagovori može ter jim razklada, kako se je zdaj jelo širiti brezverstvo, kako drugod hočejo gospodariti ljudje, pri nas pa nemškutarji in njim podvrženi ljudje, in da je vzlasti Slovencem treba držati se svojih skušenih poštenih mož, ne pa segati po drugih še nepoznanih ali pa celó slabo znanih, kakor je posebno dr. Zvitovič, o kterem je slišati, da se za ta okraj z vso silo ponuja. Kar je gospod župnik govoril, bi bilo padlo gotovo na boljša tla, če bi ne bilo Janezevega vina vmes. Stari Potokar je vstal in rekel:

„Tako bodi, kakor so gospod župnik povedali. Kaj maramo mi za tiste novotarije! Naj počno drugje, kakor se jim zdi, mi se bomo pa starega držali: svoje vere, svojega jezika, svojih navad in svojih duhovnov. Kar nam bodo ti svetovali, po tem se bomo ravnali, ker skušnje nas uče, da je bilo to vselej še najbolj prav. Jaz sem ob takih skušnjah star postal in slabo se mi še tudi ni nikdar godilo. Bodimo pametni!“

Ali v tem je že Janez vstal in z besedami: „kaj se bomo onih bali“, začel razkladati na

dalje svoje misli. To pa že ni bil več navaden govor za kmete, je že predaleč segal v više kraje in ko ga je končal z besedami: „proč s farji“, je skočil oče Petelin kviško in zaupil na ves glas:

„Kaj si rekel?“

„S farji proč, če niste dobro slišali“ — odgovori Janez ves vroč.

Oče Petelin, kakor je bil že star, se začene proti sinu, da bi ga čez mizo zgrabil. Pri tem se podere miza proti Janezu in pade ná-nj in morda bi bilo zdaj zgodilo se še kaj družega, če bi se ne bilo posrečilo gospodu župniku Petelinu spraviti s krčme. Za njima so šli vsi poštenejši, drugi pa so še ostali pri Jurji. Domu grede je Petelin grozil se jeze ves zelen:

„Da je to moj sin! Saj ni. No, danes smo mu že zasolili, da od doma ne dobi ne krajcarja več.“

Gospod župnik pa je zdihoval: „Tako lepa edinost je bila do zdaj v naši fari! Zdaj pa je ta nesrečni Janez zasejal ljuliko razpora in Bog daj, da bi ne imela sada!“

(Dalje prih.)

župan obsodi Petra na 5 gld. globe v ubožno kaso, in če Peter ne plača, ga zapre župan v občnisko keho za en dan; kaj je k temu treba druge sodnije? Ali pa Jaka je Janezu dolžan 10 gld., župan reče: „Plačaj mu jih, če ne, ti bomo kravo prodali!“ Ali je k taki razsodbi treba toliko učenosti, ali je treba znati vse paragrafe, kolikor jih je v državi? In koliko ceneje bi prišlo tako uradovanje!

Pa še ena stvar je, ktere se vsi govorniki ogbajo, in to so obresti od državnega dolga. Te obresti nam požró vsako leto 130 milijonov, tedaj več, ko vsi vojaki in kanoni. Dokler se obresti ne bodo znižale, dokler bodo judovski bankirji srkali našo najboljšo kri, tako dolgo ni misliti, da bi zamogli iz dolgov priti. Po krščanskih nazorih so obresti odrtija; ker pa so dandanes krščanski nazori tako zaničevani, zato se nam tudi tako godi, da so vse evropejske države tako zadolžene, da polovico davkov skoraj obresti požró. Če mora revež za domovino umreti, in njegov oče ali brat tudi za domovino visoke davke plačevati, kako pride po tem, da bogati bankir ne bi moral ničesa za domovino žrtvovati, zakaj bi on ne mogel iz patriotizma državi denarja brez obresti posoditi? Kako je to, da taki ljudje ravno iz vojsk največi dobiček vlečejo? Mi smo že tako pojedeni, da niti ne vemo in ne slutimo, kako nas molzejo, kako smo jim sužnji postali!

Žalosten je pogled na naše finance, pa še bolj žalostna so sredstva, ki jih centralisti priporočajo za pokritje deficita. Tisti „rojeni finančni minister“ Plener ni vedel družega sveta, ko povišanje neposrednih davkov! Od kod bosta kmet in obrtnik denar jemala, da bi še več plačevala, ko že to breme težko nosita? Za naše finance ni družega zdravila, ko pomanjšanje stroškov. Ponižanje obresti od državnega dolga, avtonomija in boljši kup uradovanje, znižanje stroškov za šole, odpravljenje nepotrebnih poslanstev po tujih državah, in še mnogo takih reči, ki nas milijone in milijone stanejo, pa bi se lahko boljši kup opravljale, to je edina pomoč, da se deficitu v prihodnje izognemo.

Centralisti zahtevajo od naše stranke, da bi kar naenkrat vse popravila, vse dolgove plačala, deficit odstranila, ljudem denarja in zaslužka priskrbela, pri tem pa ničesa ne spremenila na prejšnji sistemi. Oci pa ne pomislijo, da naša stranka ne more nič storiti, ker niti krmila v rokah nima, saj ministerstvo Taafejevo se tako malo ozira na avtonomiste, kakor na centraliste, in hodi svojo pot. Pa tudi sedanja vlada se ne sme obdolžiti, da je sedanje slabo stanje zakrivila, saj ona je stvari že v tem stanu našla, kakoršne so. Centralisti ali ustavoverci so državne finance v strašnem neredu zapustili, ko so odstopili, in treba bi bilo pravega Herakleja, da bi ta Avgiasov hlev iztrebil. V časih dobrih letin, v časih miru so delali dolgove na dolgove, so pustili sleparjem prosto roko, da so prouzročili znani „krah“, so denar trosili za „chabrus“, za „svetovno“ razstavo in take reči, davki pa so rastle; ob enem pa niso ničesa storili za avstrijsko obrtnijo, kupčijo in poljedelstvo; pečali so se le s politikom, ker so imeli s potlačenjem slovenske opozicije toliko opraviti, da jim ni ostajalo časa, na druge reči misliti. Zares nerazumljivo je potem takem, kako se predrzne taka stranka vladi in našim poslancem poduke dajati, kako je treba gospodariti.

Politični pregled.

Avstrijske dežele.

V Ljubljani 15. aprila.

Nasprotja strank v državnem zboru se ostré od dne do dne. Ministra Kriegsau in Taafe sta tudi poprijela za besedo in odbijala napade centralistov. Taafe je rekel, da hoče braniti vse narode v njih natornih in zgodovinskih pravicah, in da je tudi pripravljen ustavo preurediti, ako bi se potreba pokazala. Iz tega se vidi, da se Taafe zmirom bolj na našo stran nagiba. To je naglašal tudi glavni poročevalec budžeta, Poljak Smarzevski, ter pozdravljaj vlado ko vlado desnice. Pravijo, da so spremembe v ministerstvu v kratkem pričakovati, da bo Stremayr šel, Konrad prevzame notranje zadeve, Kriegsau pa bogočastje in nauk. — Poročevalec Smarzevski je po nepotrebnem napadal Rusijo in hvalil zvezo z Nemčijo, dokaz, da Poljak ne pride nikdar k treznemu razsodku, da ga v vsem le strast vodi.

Potem se je z veliko večino sklenilo, da se ima prčeti s specijalna debata o budžetu.

Kronawetter je rekel, da sta dva ministra brez portfelja preveč, in predlagal, naj se 60.000 gld. izbriše. Pa to mu ni obveljalo.

Pride na vrsto „dispositions-fond“ (zaklad na prosto razpolaganje vladi). Groholski reče v imenu Poljakov, da hoče za to svoto glasovati, ne da bi s tem hotel izreči kako posebno zaupanje. Kovalski reče v imenu Rusinov, da se s tem denarjem Rusini zatirajo, da ne uživajo nobenih pravic, in da hoče tedaj on nasproti tej svoti glasovati. Taafe reče, da je ta zaklad vsaki vladi potreben. Stranka desnega kluba je bila že prej sklenila, da hoče za dispozicijski zaklad glasovati, pa s pristavkom, da nima do vlade pravega zaupanja, dokler je Stremayr minister. Levičarji so vsi sklenili proti glasovati. Pride do glasovanja in zgodilo se je nekaj, kar zna važne nasledke imeti: naših je bilo premalo v zbornici, in svota je bila odbita s 154 proti 152 glasom. To je velika nezaupnica vladi, in radovedni smemo biti, kaj bo Taafe zdaj naredil? Sprevidel bo morda, da s posredovanjem med strankami ne gre, in odprta sta mu le dva pota: a) odstopiti, ali pa okleniti se popolnem desne stranke, razpustiti državni zbor, razpisati nove volitve in delati na to, da zadobi močnejšo večino; potem pa sestaviti popolnem avtonomistično ministerstvo iz desnice.

Vsakako stojimo pred odločilnim trenutkom; tako ne gre dalje naprej. Nemci sami že sprevidijo, da bodo morali Slovacom nekoliko pravičnosti privoščiti. Tako je prinesel „W. Tagblatt“ v torek članek, v katerem trdi nek državni poslanec iz naprednega kluba levičarjev, da je treba spoštovati narodne pravice Slovanov, pa da se mora gotovo meja potegniti, kako daleč smejo terjatve raznih narodov segati.

Res je, da se slovansko gibanje ne bo več zatreti dalo, dokler ne dosežejo Slovani v Avstriji popolne ravnopravnosti, kakor jo imajo celó že turški Slovani, Srbi in Bolgari. Srečni izid angleških volitev je položaj za Slovane toliko zboljšal, da je v Avstriji Lasser-Auerspergova sistema zanaprej nemogoča postala.

Vnanje države.

Ruski kancler Gorčakov je nevarno zbolel, in ker je že 82 let star, se boji, da ne bo več okreval. Pravijo, da bo Giers njegov naslednik.

Na Angleškem Wighi še vedno zma-

gujejo, in že vdaj imajo 20 glasov čez polovično večino brez irskih poslancev. Gladstone se pripravlja na prihod v London, kjer ga bodo slovesno sprejeli.

Kupčijska pogodba med Avstrijo in Nemčijo se je podaljšala do 30. rožn. 1881.

Pruska vlada se pogaja z Rimom in je nekaj upanja, da se bo sprava dosegla. Nasprotno se pa belgiška vlada po robu postavlja in hoče vsako zvezo s sv. očetom pretrgati.

Izvirni dopisi.

Iz Ljubljane 13. aprila. Mnogo si prizadeva narodna stranka, da bi slovenskim mestom, zlasti Ljubljani, dala slovensko lice nazaj, kakor so tudi prebivalci večinoma slovenske krvi. Velika in deloma tudi uspešna je politična agitacija; pa ta vpliva večidel le na možke značaje. Ženske so germanizaciji še vedno izpostavljene, in temu sta kriva dva uzroka. Prvi uzrok so ponemčene deklishe šole, in te napake ne moremo odpraviti, dokler nimamo krmila v rokah. Drugi uzrok pa je pomanjkanje slovenskega lepoznankega berila po naših meščanskih hišah. Kamor prideš, našel boš nemške romane, deloma sam „šund“, kakor ga na cente producirajo dunajski obiskurni „volksdichterji“, duševno blago, malo pripravno za poduk in omiko ljudstva. Kako da se nemška knjiga tako vriva v naše hiše? To je prav lahko umevno; saj vsak lahko vidi dan na dan po pet, šest kolporterjev po mestu tekati z nemškimi knjigami, z romani, leksiki, ilustriranimi listi itd., vse na mesečne zvezke. Vsako hišo obletijo, in marsikdo se naroči, samo da situža odpravi. Kako malo pa storimo v tem oziru mi Slovenci! Še našega Preširna malo kje imajo, na tisoče je več ali menj izobraženih Slovencev, ki Preširna še niso brali, pač že vsake baže nemškega „šunda“, kakor so različni „schauerromani“ itd. Naša literatura res ni velika, pa tako majhna tudi ni; ko bi le te knjige, kar jih imamo, vse prišle med slovenski svet. Le pogledjte, kamor koli v hiše, kjer imajo izobražene in odraščene hčere, koliko boste našli slovenskih knjig? Nimajo Preširna, o Jenkotu se jim še nikdar sanjalo ni, ne vedó niti za druge povesti in romane, slovensk leposloven list ima k večjemu še kak dijak, Slomšekovi zbrani spisi, Vodnikove, Cegnarjeve, Levstikove in drugih pisateljev pesmi ali duševni proizvodi sploh so tako redki po hišah, kakor bele vrane. Iz koga naj se potem ženska mladina napije narodnega duha? Res malo produciramo zdaj na leposlovnem polju, ker nam politika vse moči požira; pa še tega, kar imamo, ne znamo med ljudi spraviti. Ne pomaga nič, mi moramo pognemati izgled nemških knjigotržcev in organizirati kolportažo za slovenske knjige! To bo imelo dvojno korist: prvič se bo ljudstvo izobrazilo, in ogrelo za narodno stvar, navadilo se bo misliti in govoriti v domačem jeziku, zlasti je potrebno za ženski spol, kateri se za politična vprašanja ne zanima; drugič pa bo v korist pisateljem in založnikom, ker se bodo potem knjige spečale in dobiček vrgle, med tem ko so do zdaj navadno pisatelju ali založniku le zgubo donosale, ker se jih je premalo prodalo. Naši ljudje radi beró, če enkrat knjigo v roki imajo, pa tako željni še niso po branji, da bi šli sami knjige v bukvarno kupovat; in dokler bomo na bukvarne zanašali se, tako dolgo bo naša kupčija s knjigami vedno slaba. Naše bukvarne so tudi večinom le v nemškem duhu vredovane

in slovenske knjige rade v kot potiskajo, ker za našo literaturo nimajo pravega srca. Založnika za slovenske knjige imamo zdaj, odkar je Giontini umrl, samo enega, namreč gosp. Krajca v Novem mestu. Narodna tiskarna je tiskala sicer že precej slovenskih knjig, pa jih ne zna prodajati, sicer bi se morala vendar kaj poznati, in bi se morala vendar tu pa tam kaka slovenska knjiga v roke dobiti. Kakor je zdaj naše knjigotržstvo uredjeno, nima nova knjiga skor nobene koristi; kajti če se natisne v 1000 iztisih, prodá se je v 10 letih komaj kakih 300, ostalih 700 pa jih v kakem kotu sognije! Ko bi bila pa kolportáža dobro uredjena, bi se vsake dobre, v lahko umljivem jeziku pisane in praktične knjige lahko prodalo po 2000 iztisov v malih mesecih. Pri tem bi dobro stali pisatelji, založniki, kolporterji, in ljudstvo samo bi se izobrazilo v narodnem duhu, in ne bi čitalo dalje nemških knjig problematične vrednosti in dostikrat pohujšljivega zapopadka. Le do g. Krajca imamo še zaupanje, da bo on kolportážo slovenskih knjig osnoval; če on ne, potem ni nikogar, ki bi imel toliko poguma in podvzetnega duha.

Naj bi se naše gospodične po mestih in po deželi izobraževale na podlagi dobrih in lepih slovenskih knjig, naj bi se soznanile z našimi klasiki, — potem bodo nemško žvrgolenje kmalo popustile in pomenkovale se, ter dopisovale si v čistem in milem slovenskem jeziku; narodno ženstvo postalo bo temelj naše bodočnosti in to je toliko vredno, ko velika bitka dobljena.

Pozabiti ne smemo, da je vse naše politično gibanje in napredovanje svoj začetek v literarnih naporih imelo, da so pesniki kakor Vodnik in Prešeren prvi začeli narod buditi v nedolžnih pesmicah, in da tudi sedaj v njih duševnih proizvodih srkamo vedno novo moč v boju zoper tujstvo. Kakor krepčalna kopelj za telo, blagotvorna je za človeški duh narodna literatura, in pri vseh političnih bojih ne smemo nikoli pozabiti na naše slovstvo, temuč vedno skrb imeti, da se množi, blaži in med narodom širi. V to ime naj preneha vse strankarstvo, in naj si vsi rodoljubi roko dajo, da hočejo slovenski knjigi pota gladiti po slovenskih deželah!

Z Dunaja, 13. aprila. Splošna obravnava o državnem proračunu je bila včeraj končana. V 6 dneh je govorilo 13 govornikov, namreč Zeithammer, Tonner, Wurm, Herman, Adamek sen., Monti, Gregor, Hausner, Jeřábek Kržezunovič, Čerkavski, Henrik Clam in knez Čartoriski za državni proračun, 13 pa zoper, namreč Scharschmid, Hallwich, Schönerer, Plesner, Menger, Beer, Neuwirth, Russ, Magg, Rechbauer, Wolfrum, Fux in Herbst, 22 še vpisanih govornikov je ostalo na cedilu. Glavna govornika sta bila Herbst in Čartoriski; prvi je po svoji stari navadi dlako cepil in stare presodbe vnovič pregreval in prežvekoval, Čartoriski pa mu je izvrstno ugovarjal in ga zavračal temeljito. Razun teh dveh sta govorila tudi ministra Kriegsau in Taaffe. Prvi je govoril veliko odločnejši in zanesljivejši kakor prvokrat ter dobro odbijal napade, s katerimi so ga bili nasprotniki tako rekoč vsega obsuli. Taaffe pa je včeraj zopet povdarjal stališče sedanje vlade. Ona stoji na podlagi vstave, ako se bode pa kazalo, da je treba vstavo spremeniti, bode on to storil, toda po ustavnih poti, to je v državnem zboru. Ministrov govor je bil na desnici z veliko pohvalo, na levici z večkratnim oporekanjem sprejet. Tudi današnji liberalni listi se hudujejo nad Taaffetom, ker je tako odkritosrčno govoril, da

zdej vedo, kam da meri. Neki list pravi, da je z enakim namenom kakor Potocki prevzel ministerstvo, da je pa zdaj že popolnoma Hohenwart postal. Samo „Fremdenblatt“ levičarjem očita, da se za močno stranko pač ne pristuje, tako srdito mahati po enem ministru in mu očitati, da je on to stranko spravil v manjšino. Če je en sam minister zamožgel to storiti, morala je ta stranka jako slaba biti, pa stranka se je sama uničila, ker je sprejela tak program, da ga ni mogla izvršiti.

Danes govori še poročevalec Poljak Šmarčevski, potem pa bode glasovanje. Nasvet, da naj se pride v posebno obravnavo, bode gotovo sprejet z veliko večino, ker bodo le nekateri naprednjaki nasprotno glasovali. Tudi prvi oddelki državnega proračuna, namreč cesarski dvor, kabinetna kancelija, državni zbor, o katerem bo govoril Čeh dr. Matuš, bodo najbrže nespremenjeno sprejeti, pri ministerškem svetu pa se bo o dispozicijskem zakladu pričela debata. Levičarji namreč sedanji vladi teh stroškov (50.000 gld.) nečejo dovoliti, češ, da bi ji s tem izrekli svoje zaupanje, marveč hočejo pri tej priliki po dr. Herbstu vladi naravnost povedati, da ji prav nič ne zaupajo. Reč sama na sebi ni tolikanj važna, pa liberalci so jo s tem namenom storili silno imejtno. Desničarji so sicer že večkrat izrekli, da tudi oni do vlade ne morejo imeti popolnega zaupanja, dokler Stremayr ostane minister, vendar pa ne morejo in ne smejo z levičarji potegniti, da bi dali vladi enoglasno nezaupnico, ampak morajo glasovati za dispozicijski zaklad. Res so vsi trije klubi sklenili to storiti, Poljak Groholski pa bo v imenu svojih tovarišev ob enem naznanil, da Poljaki tek stroškov nikdar niso imeli za predmet zaupanja ali nezaupanja do vlade, ampak so jih dovoljevali vsaki vladi. Da bi bila nezaupnica tem sijajniša, so levičarji vsi prišli v zbornico; naših pa je včeraj manjkalo še 15 in Poljakov 10. Sicer se je vsem precej telegrafiralo, da morajo priti na Dunaj, ker bi bilo sramotno, ako bi prišli v manjšino, pa nekterih še ni, nekteri so vendar prišli. Razločka ne bo veliko, morda k večjemu kakih 5 do 10 glasov. Izid vam sporočim telegrafično.

K posebni obravnavi se je dozdej oglasilo že čez 170 govornikov. Od naših poslancev bodo govorili Klun o šolstvu na Kranjskem, Schneid o Kranjski gimnaziji, in Vošnjak o svoji resoluciji glede slovenščine v naših srednjih šolah in preparandijah.

Telegram „Slovenca.“

Z Dunaja, 14. aprila.

Državni zbor obravnava centralno vodstvo notranjega ministerstva. Vpisanih je devet govornikov.

Domače novice.

V Ljubljani, 15. aprila.

(Včerajšnji občni zbor Matice) je bil precej dobro obiskovan. Natančneje poročilo prinesemo prihodnjič.

(O „Brenceljnovi“ tiskovni pravdi.) Vrednik „Brenceljna“ je včeraj dobil dopis od c. kr. deželne sodnije ljubljanske, da je slavno c. kr. državno pravdnishstvo odstopilo od tožbe, ktero je pričelo zoper njega za v. č. knezoškofa mariborskega, gosp. dr. Stepischnegega. Toraj je te pravde konec, ker je gosp. knezoškof tožbo umaknil in je zavoljo tega vstavljena tudi daljna preiskava.

(Katoliška rokodelska družba) bode prihodnjo nedeljo v praznik varstva sv. Jožefa v nunski cerkvi ob devetih dopoldne obhajala s slovesno sveto mašo svoj društveni god in svojo petindvajsetletnico; očitno pa se bode v družbi obhajala 25letnica pozneje, in počastiti jo hoče neki s svojo pričujočnostjo preblazi predstojnik kat. rokodelskim družbam avstrijskim premiškof dr. A. Gruša sam.

Razne reči.

— Ilustrované dějiny literatury vseobeoně, spisuje V. Petru in natiskuje V. Steinhäuser v Pilznu, dospelo so v IX. sešitku do propada rimske literature. V poslednjih treh sešitkih (7. 8. 9.) se razpravlja Rim in njegova književnost od prvega pričetka, v zlati in sreberni dobi, dokaj zanimivo in dovršeno. Vmes se v slikah kažejo znamenitnejši pisatelji in umetniki, na pr. Plaut, Terenaj, Salustij, Ciceron, Vergilij, Floracij, Ovidij, Livij Seneka, Plinij, Tacit, kakor tudi Hanibal. prvi goreči republikanci, Cesar, Avgust, Neron, — z rečnimi in mestnimi pojasnili. Jako koristno je to, da se glavni spisi naznanjajo kratko in krepko po svojih obsegih in oblikah.

— V Stopičah je umrl prejšnji ondodni župnik g. Janez Verščaj v pokoju, r. l. 1804 v Črnomlju, duhoven l. 1830. R. J. P.!

— Loterija na konje. Kmetijska družba na Dunaji bo letos naredila loterijo na konje. Izdala bo 50.000 sreček po 1 gld., in vlečeni dobitki bodo namesto denarja konji, ekvipaže itd. Na Nemškem je taka loterija že dolgo vdomačena.

Eksekutivne dražbe.

22. aprila. Jakob Peternel (2) iz Hrušice (2050) v Kranjski gori; Marija Bajt (3) iz Šenčurja (2392) v Kranji; Jože Tekavec (3) iz Roba v Laščah; Janez Zupančič (1) iz Malih Dul (250) v Zatični.

23. aprila. Jur Čopič (3) iz Zagorja v Bistrici; Lipčevi dediči (3) iz Bača (750) v Bistrici; Franc Kovačič (3) iz Smerja, v Bistrici; Matija Puč (1) iz Podkrajca (870) v Vipavi.

24. aprila. Franc Klinar (2) iz Jesenic (4280) v Kranjski gori; Jernej Gilač (3) iz Brubane vasi, v Laščah; Karol Burgar (1) v Ribnici (936); Janez Mikolič (1) iz Travnika (1255) v Ribnici; Matija Arko (1) iz Nove Štife (1071) v Ribnici; Janez Kuntarič (1) iz Pristave (50) v Krškem; Janez Repič (1) iz Sanabora (2000) v Vipavi; Matija Žagar (1) iz Sodražice (248) v Ribnici; Janez Danič (1) iz Velesovega (4800) v Kranji; Melhijor Arko (1) iz Ravnega dola (1071) v Ribnici; Janez Petek (1) v Ribnici.

Umri so:

1. aprila. Šimen Tršan, delavec, 46 l., za mrzlico; Anton Jančar gostač, 65 l., za pljučno boleznijo;

5. aprila. Jožef Žundar, hlapec, 52 l.;

6. apr. Albert Strager, pismonoše otrok 9 m., za vodenično glavo; Primož Zajec, gostač, 57 l., za jetiko; Jera Bernard, šivilja, 27 l., za vnetjem čevesa; Andrej Pavšek, zidar, 47 l., za jetiko;

7. apr. Marija Pirnat, delavca hči, 17 l., za jetiko; Marija Drčka, delavca žena, 57 l.; Josip Stepic, gostač 72 l., za vnetjem pljuč;

8. apr. Jovana Volč, delavka, 22 l., za pljučnico; Anton Knific, gostač, 53 l., za mrzlico; Janez Smrdel, gostač, 60 l., za mrzlico.

Edina zaloga

Dovskega mavca

(Lengfelder Gips)

je v Kranji pri

(4)
Janez Majdiču.